

Mars Express – spaning efter morgondagens barn- och ungdomsbibliotek

Beskrivning av ett projekt i första och andra steget från 2005 tom 2007

Borås Mötesplats 10 – 11 oktober 2007

Anna Gullstrand, konsulent Regionbibliotek Västra Götaland

Inledning

Fröet till framtidsspaningsprojekt 2020 Mars Express såddes redan våren 2003 när biblioteks-konsulenterna Lo Claesson, Elisabet Håkansson och Ewa Kollberg reste till Holland för att studera projekt ”Bibliotheken 2040”.

Övertygade och inspirerade sökte den blivande ledningsgruppen projektpengar och beviljades 560.000 från Kulturrådet för två år.

Våren 2005 var projekt ”2020 Mars Express. Barns och ungdomars bibliotek - en framtidsspaning” igång i ett samarbete mellan tre län; Länsbibliotek Skåne, Länsbibliotek Jönköping och Regionbibliotek Västra Götaland. Barnbibliotekarier samt några chefer från 15 kommunbibliotek deltog; Bromölla, Lund, Simrishamn, Östra Göinge, Värnamo, Råslätt, Vaggeryd, Vetlanda samt från Västra Götaland Alingsås, Härryda, Mölndal, Balltorp i Mölndals kommun, Kungälv, Skövde och Tranemo.

Bakgrund

Inom biblioteksvärlden – och inte minst inom barn- och ungdomsverksamheten – finns det all anledning att fundera över hur man skall möta den snabbt förändrade omvärlden. Trots många projekt och en stor grupp aktiva och entusiastiska bibliotekarier går utvecklingen för långsamt och kanske vet vi inte heller alltid åt vilket håll vi ska sträva.

Hur ska ett barnbibliotek se ut för att leva upp till de krav, behov och förväntningar som barn och ungdomar kommer att ha och de krav som samhället kommer att ställa år 2020?

Projektmål

Att

- Med barn och ungdomars hjälp arbeta fram biblioteksmiljöer barnbibliotekarierna själva i sin vildaste fantasi inte hade kunnat föreställa sig.
- Utmana konventionella biblioteksmiljöer; möblering, exponering av media mm och utveckla modeller för nytänkande.
- Genom brukar- och referensgrupper beakta aspekter av goda miljöer för lärande, tillgänglighet, mångkultur, flerspråkighet samt läs- och skrivsvårigheter.
- Finna nya samverkansformer mellan bibliotek men också mellan bibliotek och andra kulturinstitutioner, inspiratörer och samarbetspartners.
- Låta barn testa att spränga sina gränser horisontellt i sina lokalsamhällen.

- Pröva metoder kring lekens pedagogiska betydelse och hur man skapar rum som ger lek, lär- och läslust.
- Med utgångspunkt i Barnkonventionen prova nya metoder för barnbiblioteksutveckling med framtidsperspektiv. Hur kan barn och unga påverka och forma sitt bibliotek.
- Skapa hållbara nätverk inom och mellan länen för livaktigt bibliotekssamarbete.

För att få material och inspiration till att utveckla olika framtidsscenarioer och modeller ville man göra studiebesök och längre resor i Sverige och utomlands, delta i konferenser och föreläsningar, knyta kontakter och samarbeta med andra yrkeskompetenser som arkitekter, scenografer, interaktionsdesigner, utställningsproducenter, ljusdesigners, dramapedagoger, konstnärer och framtidsforskare.

Ambitionen fanns också att skapa en hemsida med virtuell idébank för framtiden.

Organisation

Styrgrupp med de tre länsbibliotekscheferna

Projektledningsgrupp med de tre länsbibliotekens konsulenter

Referensgrupp av representanter från resurspersoner vi anlitar i projektet

Projektgrupp, bestående av några personer från varje län samt konsulenter

Lokala arbetsgrupper

Förutsättningar och metoder

Faktorer som kommer att påverka framtidens biblioteksverksamhet:

- Teknikutvecklingen
- Barns och ungas förhållningssätt till medier och teknik
- Livslånga lärandet
- Globalisering och mångkultur – var 5:e invånare i Sverige har utländsk bakgrund
- Flexibla arbeten och arbetstid
- Nya medier
- Klasskillnader/klassklyftor
- Den omvända ålderspyramiden
- Den förkrympta barndomstiden/förlängda ungdomstiden

Metoder:

- Intervjuer (bla med utgångspunkt i Howard Gardners ”De sju intelligenserna” och Reggio Emilias pedagogik beskriven ”Ett barn har hundra språk”)
- Verkstäder
- Lajv/rollspelsläger

- Studiebesök
- Länsövergripande nätverksarbete

Mars Express Första steget.

Efter en Kick-off-konferens i januari 2005 Göteborg med danske framtidsforskaren Jesper Bo Jensen och norske trendforskaren Ole Petter Nyhaug valde de tre regionernas projektkommunbibliotek delvis olika inriktning på sina projektarbeten.

Region Skåne valde workshops och samlades i ett gemensamt samarbete med Kulturarbetarcentrum i Simrishamn. KPC's pedagoger ledde sex workshops på fyra skolor med elever i åldern 8 till 12 år. Bibliotekarierna deltog som observatörer när kulturpedagogerna gav förutsättningarna till barnen och sedan fick barnen rita, måla och beskriva de biblioteksmiljöer, exteriört och interiört, som de skulle vilja ha. Många barn valde ganska konventionella biblioteksmiljöer men många släppte också loss kreativiteten i form av svävande cyklar eller möjlighet att ladda ned en bok i ett chip i huvudet.

.Barnens förslag kategoriserades utifrån Howard Gardners (numera) åtta intelligenser.

Några exempel:

Läsloft i glas där man kan sova över och titta på himlen = Social (interpersonell) intelligens

Möbler i böjliga former = visuell (spatial) intelligens

Klättra upp för stege, sitta och läsa i hyllorna = kroppslig (kinestetisk) intelligens

Dans, film, musikaktiviteter = Musikalisk intelligens

Saga på väggarna = Språklig (lingvistisk) intelligens

Teaterrum = Självkänedom (intrapersonell) intelligens

Robotbibliotekarie när det är nattöppet = Logisk-matematisk intelligens

Bibliotek i form av en tårta – äter man en bit växer det ut igen = Naturalistisk intelligens

Också i **Jönköpings läns** projektkommunbibliotek arbetade man med workshops. I Råslätts integrerade folk- och skolbibliotek med 70-talsinredning planerade man för en "Extreme makeover" - med avsikten att verkligen omsätta idéerna till verklighet. I samarbete med en scenograf och utifrån ungdomarnas önskemål, ritade, byggde och inredde man "rum" och avdelningar för olika åldrar och intressen, café vid entrén, träkoja på småbarnsavdelningen, temaskyldning med stämningsskapande rekvisita mm. Biblioteket fick ett helt annat uttryck.

I **Västra Götaland** låg tyngdpunkten på fokusgrupper, intervjuer och workshops med barn och unga i skolor och på bibliotek. I flera kommuner arbetade arkitekter och Västra Götalandsregionens arkitekturkonsulent med barn och unga. Man studerade miljöer och funderade över rummet, ritade och berättade och gjorde skisser och byggde skalenliga modeller av önskebibliotek. Förskolebarn, mellanstadiebarn och högstadieungdomar i Skövde, Härryda och Mölndal besökte byggnader, miljöer och platser med olika stil och karaktär och fick reflektera över arkitekturens betydelse och vilka signaler den sänder ut.

Vad är det t ex som gör att man känner sig välkommen i ett rum eller en byggnad?

I Alingsås producerade tonåringar en tidning om bibliotek och framtid. I Mölndal blev – som en utveckling av fokusgruppsarbetet med skol- och förskolebarn bl a i Balltorp – utställning i stadshuset och idéverkstad på torget en möjlighet även för allmänheten att yttra sig om vad Mölndals framtida kulturhus – klart 2010 – skall innehålla. Information och kontakt med lokalpolitiker utgjorde en strategisk del i arbetet.

Utblickar

Mars Express arbetsgrupp deltog i varierande konstellationer i konferenser under projekttiden; bl a ”The Childrens Interactive Library” i Aarhus, ”Framtidens barnbibliotek” i Stockholm, ”Barnbiblioteken på väg mot 2020” i Vessigebo, ”Alt vad hjernen kan begära” i Ballerup. Studieresor företogs till Rum för barn i Stockholm, vetenskapscentret Navet i Borås, konstmuseet med barnverkstad på Louisiana, biblioteken i Hjörning, Fredrikshamn, Helsingfors, Esbo, London, Birmingham, Norwich, Hamburg, Dresden, Berlin m fl.

Avslutning

Mars Express Första steget avslutades i och med mässan Bok & Bibliotek i september 2006 där Mars Expressmontern nära Barnens Torg drog till sig många besök, både allmänhet – barn och vuxna - och biblioteksfolk.

I mässmontern fanns möjlighet att prova det inom ramen för projektet utvecklade dataspelet ”Library creator” och i ”Heta stolen” utfrågades politiker och kulturpersonligheter som Anders Flanking, Conny Brännberg, Marianne von Baumgarten, Mustafa Can m fl om sin syn på bibliotek. Bidrog man genom att skriva förslag på bra innehåll i bibliotek och lade i en låda fick man vara med om utlottning av barn- och ungdomsböcker och via Mars Express-sidan på webben; kunde man orientera sig om och fördjupa sig i projektet.

Mars Express från Första mot ett Andra steg

I och med Första stegets avslutning i samband med Bok & Biblioteksmässan kunde vi se att stora delar av projektets mål blivit helt eller delvis uppfyllda

Två år av intensivt arbete, hundratals medverkande barn och ungdomar, studiebesök, konferenser, workshops, referensgruppsarbete, praktiskt arbete mm gav insikter och erfarenheter som blivit en del av det vi – och även biblioteksfolk utanför projektet – efter två projektår kommit att kalla ”Mars Express-tänk” eller ”Mars Express-fokus”.

Men det var uppenbart att det fanns möjligheter till ytterligare utvecklingsarbete och pengar söktes från Kulturrådet till Mars Express Andra steget.

Bakgrund

Under senare delen av Första steget inledde Region Skåne samarbete med interaktionsdesigners vid Malmö Högskola, K3, samt Institutionen för informatik vid Lunds Tekniska Högskola LTH bl a för att arbeta med RFID och också för att med hjälp av ljus utveckla barnavdelningen på Malmö stadsbiblioteks barnavdelning.

Region Jönköping inledde samarbete med Ljusdesignhögskolan i Jönköping och Region Västra Götaland hade etablerat kontakt med Interaktionsdesignutbildningen på Chalmers/IT-universitet på Lindholmen i Göteborg som bla sysslar med ”ubiquitous technology”; allestädes närvarande teknik..

Dessa kontakter såg vi potentialen i och ville utveckla vidare.

Vi hade sett fler exempel på hur universitet och högskolor använder sig av barn och ungdomar som mer permanenta referensgrupper i sin forskning och för att utveckla teknik bl a Human Computer Interaction Lab vid University of Maryland.

Dit ville vi åka för att lära oss mer.

I artikel "Barn, tweens och bibliotek" menar Sven Nilsson att barn och unga har många arenor, uttryck för att skapa och iscensätta sin identitet. Detta sker genom litteratur, musik, dans, mat, kläder, val av kompisar, val av platser att vistas på, virtuella mötesplatser, SMS mm. Nätet och mobilen är en självklar inramning av de ungas vardag, menar Nilsson. Hur ställer sig de som arbetar på bibliotek till detta?

"Det som de väntar sig att finna på marknaden och bland kompisarna väntar de sig också att finna på biblioteken. Annars blir det värst för biblioteken; de unga spiller inte så mycket kraft eller uppmärksamhet på det som inte stämmer för dem." menar Sven Nilsson.

Vad vi önskade fördjupa oss i med bla Sven Nilssons slutsatser som utgångspunkt var:

- Barns och ungas interaktion med rummet
- Hur kan tekniken förstärka språket och verka läslustfrämjande?
- Hur kan barn på allvar medverka i utvecklingsprocessen av framtidens biblioteksrum

Projektmål för Andra steget:

Att

- utarbeta tekniska modeller/koncept, lätta att omsätta i verkligheten och kopplade till olika kulturformer.
- genom "osynlig" teknik stödja barns och ungdomars läslust och språkutveckling.
- vidareutveckla brukarinflytandet för barn och unga tillsammans med bla högskolor och bibliotek.
- vidareutveckla, konkretisera och sprida metoder och modeller som utvecklats under 2020 Mars Express
- bibliotek i projektregionerna påbörjar ett nytänkande och ett reellt förändringsarbete då det gäller barn- och ungdomsbibliotek.

Organisation

Styrgrupp med de tre länsbibliotekscheferna

Projektledningsgrupp med de tre länsbibliotekens konsulenter

Projektgrupp, bestående av några personer från varje kommun samt konsulenter

Lokala arbetsgrupper

Deltagare

I Andra steget valde vi att arbeta med ett färre antal kommuner. Sex kommuner bedömdes som lagom; varje region fick delta med två var. För Västra Götaland blev det Mölndal, som deltagit förut, och Uddevalla. För region Jönköping blev det två helt nya kommuner; Nässjö och Gislaved och för region Skåne blev det två kommuner som båda varit med i Första steget: Bromölla och Östra Göinge.

Ett krav för deltagande var att kommunen skulle stå i begrepp att förändra, bygga om eller bygga nytt bibliotek. Detta för att "Mars Express-tänket" skulle kunna tas med in i en konkret planeringsprocess på kommunal nivå helst från allra första början.

Det andra kravet för deltagande var att biblioteket gick in i projektet med barn- eller ungdomsbibliotekarie, it-tekniker/it-bibliotekarie samt inte minst bibliotekschef i en arbetsgrupp.

Ledningsgruppen förändrades mellan Första och Andra steget på det sättet att konsulent Ewa Kollberg fick annat uppdrag under 2007 och ersattes av Anna Gullstrand från Västra Götaland.

Metoder och genomförande

Studieresor och studiebesök

I samarbete med högskolor och universitet experimentera med ny teknik, test av tekniska prototyper mm

Samarbete med annan yrkeskompetens

Workshops

Reflekterande och processinriktat arbetssätt

Utveckla webbplatsen 2020 Mars Express med målet att låta den leva vidare som en resurs efter projektets slut.

Mars Express Andra steget

Utblickar

Studieresor

Andra stegets projektår inleddes med studieresa till USA en vecka i januari och februari 2007. Elva personer från fem av de sex projektkommuner och med alla regionbibliotek representerade med minst en person landade i New York en lördag förmiddag i januari och fyllde en "shuttle" – minibuss - in till 42 gatan på Manhattan.

Under 8 intensiva dagar besökte vi:

Queens Public Library – huvudbibliotek och filialer– med en framsynt och samhällsengagerad verksamhet för unga, intressanta tekniksatsningar på gång och ett intressant exempel på hur man försörjer en extremt mångkulturell och snabbt föränderlig befolkning med angelägen biblioteksservice.

Sony Technology Lab – fascinerande exposé över teknikutvecklingen med spännande tekniska lösningar och hands-on genom hela utställningen. Roligt och utmanande för alla åldrar att testa den senaste tekniken alltifrån lustfyllda samarbetsspel, dataspel i kategorin ”serious gaming” och RFID-tillämpningar. Många tillämpningar intressanta för biblioteken .

New York Hall of Science – stort och påkostat naturvetenskapligt science center med ambitiöst pedagogiskt program och en stor stab unga guider; ”explainers” ute bland drygt 400 experiment. Vi fick också se exempel på välutvecklat tätt samarbetet med biblioteket på Hall of Science- inte minst riktat mot barn och föräldrar.

Human Computer Interaction Lab vid University of Maryland – interactionsdesignforskning där barngrupper används som referens/arbetsgrupper i 40% av arbetet i regelbundet utvecklingsarbete sedan många år. Ett resultat är tex Childrens Digital Library (barnböcker från hela världen i fulltext).

Charlotte Public Library och filialer – traditionellt och nyskapande i dynamiska Charlotte i delstaten North Carolina. Charlotte är den stora ekonomiska raketerna i USA. Imponerande teknikpark med tillgänglighetsfokus i ”Virtual village”, personalutbildning i ”Second Life”. Filialer med intensiv programverksamhet och personligt tilltal.

ImagionOn – specialbibliotek och kulturcentrum för barn och unga i Charlotte . Med hög teknikprofil, välutvecklat och konkretiserat fokusgruppsarbete och berättande som röd tråd från teater, verkstäder, shop till bibliotek med mottot ”Bring stories to life”. Spännande verksamheter, engagerad personal och mycket inspirerande även vad det gällde arkitektur, rumslösningar, materialval etc!

Sammantaget var detta en mycket givande studieresa med många tankar, idéer och reflektioner att ta in i Mars Express-tänket. (Reserapport finns att läsa på webben.)

Ytterligare studiebesök gjordes bl a under våren på Halmstads nya bibliotek och Luleås nyinvidga kulturhus.

Konferenser som en eller flera i projektet hittills deltagit i är ”Ljuset över Skåne” i Malmö, ”Biblioteket som förvandlingsrum” i Aarhus, ”International Conference för Interaction Design and Children” i Aalborg

Utvecklade kontakter med högskolor och universitet är en viktig del i Andra steget.

Med Interaktionsdesignutbildningen vid Chalmers tekniska högskola på Lindholmen i Göteborg inleddes ett samarbete under våren. Efter inledande möten mellan Mars Expressdeltagarna och interaktionsdesignstudenterna fick studenterna i uppgift att utveckla RFID-teknik för barn och vuxna på folkbibliotek. Många mycket intressanta och användbara

prototyper utvecklades och vi i Mars Express insåg ännu mer vilket potential ny teknik kan ha på bibliotek. Interaktionsdesignstudenterna såg möjligheter att förbättra biblioteken som mötesplatser, förenkla sökandet efter viss litteratur, göra informationssökning för barn roligare, göra det möjligt att enkelt lyssna på sagor i sagotält mm.

Kommunernas egna projektarbeten

Ännu återstår en del av 2007 men hittills har följande hänt i Mars Expresskommunerna;

I **Uddevalla** finns planer på ett nybyggt Folkets Hus med bibliotek vid knutpunkten Kampenhof men i och med politiskt maktskifte efter valet är dessa planer lagda på is. Stadsbiblioteket har dock rymliga lokaler idag och har därför istället valt att i projektet arbeta med ett ungdomsrum i sin barnavdelning.

Med hjälp av referensgrupper av ungdomar har man fått hjälp att ringa in de önskemål som finns kring hur ett rum som tilltalar unga vuxna ska se ut. Utifrån dessa tankar och de idéer bibliotekspersonalen haft har en ljusdesigner och en scenograf från teatervärlden gjort en idéskiss. Allt i skissen kan inte förverkligas av ekonomiska skäl men delar av det kan Uddevalla även med en mindre ekonomisk insats genomföra och detta arbete pågår under hösten. Man tänker ljus, färg, graffiti, nya möbler från IKEA mm.

I **Möln dal** är man mitt i projekteringen av det nya stora Kulturhusprojektet som planeras vara färdigt 2010. Erfarenheterna från Mars Expressarbetet har påverkat planering och tänkande på bred front. Även på stadsbyggnadskontoret vet man nu vad Mars Express står för.

Barnbibliotekarierna som arbetat i projektet har deltagit i de arbetsgrupper och möjlighet att påverka under det fortsatta arbetet med arkitekter och inredningsarkitekter.

Vid mötet med Interaktionsdesignerna på Lindholmen fann Möln dal också prototypen ”ABC-board” – ett RFID-baserat bokstavsspel – som man gärna vill prova på sitt bibliotek. Trots en stor insats av teknisk personal i Möln dal höll dock inte studenternas prototyp för daglig användning. Samarbetet med Lindholmen fortsätter dock med bl a examensjobb under hösten.

I **Nässjö** var en ombyggnad av barnavdelningen drivkraften för att gå in i projektet. I samarbete med en scenograf med rötter i Nässjö, Ljushögskolan vid Tekniska Högskolan i Jönköping och gymnasiala utbildningen Träcentrum har man arbetat på ”Transformatorn” .

Denna nya, fantasieggande entré till barnavdelningen skall gå genom ett fd städ- och toalettutrymme. Med färg, ljus och installationer skapas en miljö som skall ge barnet en upplevelse av förväntan inför vad som komma skall i bibliotekets barnavdelning.

Planer finns nu på ett helt nytt bibliotek/kulturhus i Nässjö och blir planerna verklighet kan Mars Express-fokus finnas med från början.

Gislaved gör en genomgripande renovering av sitt bibliotek och har under renoveringstiden flyttat till tillfälliga lokaler. Det nya biblioteket skall invigas under hösten 2007 med omdisponering av avdelningar på de två våningarna, nya ytmaterial överallt, specialritade ”design med omtanke”-möbler, RFID-installation efter genomgripande gallring mm. En verkstad för barn inreds i ett fönsterlöst rum där Ljushögskolan i Jönköping gjort ljusinstallationer för att göra rummet spännande och föränderligt. Man har också inspirerats att installera ljudduschar. I Gislaveds nya bibliotek skall i princip allt ”vara nytt”!

Bromölla vill förnya sin barn- och ungdomsavdelning och har samarbetat med interaktionsdesignstudenter från Malmö Högskola. Efter referensgruppsarbete med

barngrupper har de tre studenterna inom ramen för sitt examensarbete producerat "Bokbläddraren"; boktips till barn på ett lustfyllt sätt – och "Sagotältet"; uppläsningar ur böcker med en växlande ljussättning i rummet.

På väggarna i barnavdelningen har man med hjälp av ljusdesigner installerat ljus som man kan variera alltefter årstider osv. Ytterligare ljussättning samt en scen installeras under hösten 2008.

Östra Göinge planerar ett helt nytt bibliotek i en fd skola. Inspirerade bl a av de amerikanska studiebesöken, inte minst på "New York Hall of Science" science center blir det ett naturvetenskapligt perspektiv i barn- och ungdomsavdelningen med fokus på främst astronomi. Interaktionsdesigners bygger en rymdraket i två plan där man på första plan kan ligga, sitta, hänga och lyssna på ett kapitel ur en eller flera böcker. Samtidigt visas "galaxbilder" på raketens väggar. Böckerna finns självklart till utlån utanför raketten. På andra plan – "bryggan" - kommer man att ha möjlighet till interaktivitet med cd-rom och olika rymdprogram tex stjärnkartesytem, som finns på Internet. I sökdatoren kommer det att lyftas fram böcker om rymden och dessa hittar man på hyllorna via lysdioder. Mediakassar kommer att placeras vid raketten – lätta att låna med sig. Ljussättning planeras också.

Samlade erfarenheter 2020 Mars Express Första steget & Andra steget.

I och med delprojektets avslutning i samband med mässan Bok & Bibliotek 2006 tycker vi oss kunna se att stora delar av målen i projektets Första steg blivit helt eller delvis uppfyllda. Två år av intensivt arbete, hundratals medverkande barn och ungdomar, studiebesök, konferenser, workshops, referensgruppsarbete, praktiskt arbete mm har gett insikter och erfarenheter som blivit en del av det vi – och även biblioteksfolk och andra utanför projektet – efter snart tre projektår kommit att kalla Mars Express-tänk.

Projektets Andra steg är ännu inte avslutat men har fortsatt eller satt igång ett kreativt och dynamiskt arbete bland barn och ungdomar och bibliotekspersonal ute i projektkommunerna.

De flesta i projektgruppen talar om att de har ett nytt sätt att tänka biblioteksutveckling i Mars Express-projektets anda. Studieresorna har under hela projekttiden gett goda förutsättningar till nytänkande. I många fall har detta konkret påverkat bygg- och verksamhetsplaner; till exempel i Gislaved, Östra Göinge, Uddevalla och Mölndal. I de fall bibliotekschefen och barnbibliotekarien delat erfarenheter från studiebesök eller studieresor har detta stärkt kraften i förändringsarbetet. De som deltog i USA-resan fick många idéer och inte minst inspiration därifrån.

Studieresan till USA rönt stort intresse även utanför projektgruppen och presentationer av studieresan har både kommunbibliotek, bibliotekschefer och politiker på lokal och regional nivå fått höra och se.

Kontakterna med Interaktionsutbildningarna både i Malmö och IT-universitetet/Chalmers på Lindholmen/Göteborg känns fruktbara och har fortsatt stor potential.

Kontakterna med Chalmers Interaktionsdesignutbildning planeras under våren leda till att elevarbeten och examensjobb görs med biblioteksfokus. Inom "ubiquitous computing" – allestädes närvarande datateknik - arbetar man med hur datorteknik kan byggas in i och bli en naturlig del av vardagsföremål och miljöer.

En strävan hos projektledningen är att hos de produktutvecklare och designers inom Interaktionsdesign som dessa utbildningar föder skapa insikt om att biblioteken är en utmärkt arena med bred verksamhet som har stor potential och en mängd målgrupper. Brist på riskkapital kan här vara en svag länk.

Media har gett utrymme åt utvecklingsarbetet inom ramen för 2020 Mars Express. Det har varit lätt att intressera media, både lokal- och rikspress, fackpress samt lokalradio för utvecklingen i projektet vilket på det sättet fått bra spridning. Artiklar i BBL ledde till nya kontakter och Regionbibliotek Västra Götalands tidskrift "Framsidan"s temanummer "Om barn får bestämma" 2006 ägnade stor del åt Mars Expressprojektet.

Insikt om att ständigt medveten omvärldsspaning är en nödvändighet för bibliotekens utveckling – och överlevnad - delas även av bibliotek som inte deltagit i projekt 2020 Mars Express!

Dock har vi under projekttiden sett flera exempel som mycket tydligt visat vad detta kan innebära.

Under vår studieresa till New York tillbringade vi en dag i Queens (se ovan). Där hade man en demograf anställd i bibliotekssystemet. Demografens uppgift var att fortlöpande rapportera hur befolkningens ålderskurva såg ut, var folk bodde men också **var** de tillbringade sin arbets- respektive fritid. **Där** skulle biblioteket sträva efter att nå dem.

Ytterligare ett exempel är från en stor filial i Charlotte i North Carolina där programverksamheten var imponerande, flexibel och lyhörd – även för en enskild låntagares önskemål. Där ringde man personligen alltid hem till alla de som hade bokat in sig på ett program eller aktiviteter för att påminna; - "Vi vet ju hur stressade nutidsmänniskor är och barnfamiljers vardag ser ut, man glömmer så lätt ett inbokat program!"

Ett sista exempel återigen från biblioteket i Queens som slutat begära "social security"-nummer (motsvarande personnummer) för lånekort av sina låntagare. Skälet till detta är att en viktig målgrupp med extra stort behov av bibliotekens tjänster är samhällets illegala invandrare och flyktingar. Dessa personer har stort behov av samhällsinformation, språkkurser, tidningar och kontaktnät för att kunna arbeta sig in i det samhälle där de i framtiden önskar bo och leva. Den information som biblioteket kan förmedla utan byråkratiska hinder kan radikalt påverka en illegal invandrades möjligheter till integration och inga byråkratiska hinder skall finnas.

*

Mindre lyckade satsningar är erfarenheter som förstås också ska räknas in i projektets resultat:

- enkätsvar har uteblivit,
- skolor nappade ej på förslag om samarbete,
- RFID-prototyper höll ej för installation i verksamheten,
- bristande kommunikation eller missförstånd mellan Mars Express-kommuner och konsulter bromsade eller i något fall omintetgjorde visst utvecklingsarbete.

Slutsatser

Att utifrån projektmålen i 2020 Mars Express arbeta direkt med barn och ungdomar har varit utvecklande och mycket givande för bibliotekarierna och övriga i projektet - detta trots att förväntningarna varit höga höga.

Man kan till viss del dra nytta av de erfarenheter som andra gjort i direkt arbete med referensgrupper med barn och ungdomar men för bästa resultat måste man göra arbetet själv i sin egen kommun – med sina ”egna ” barn och ungdomar.

Områdets karaktär, socialgrupper och levnadsvillkor varierar så mycket att förutsättningarna och behov alltid ser olika ut.

Arbetet med och insikten om Howard Gardners sätt att kategorisera intelligens har varit fruktbart och kommit till användning i många sammanhang under projektperioden.

Det nätverk som Mars Express arbetsgrupp utgör har gett bibliotekspersonal möjlighet att växa och utvecklas i sin yrkesroll. Arbetet har gett stort utbyte på många plan – även personligen - och på många sätt utvecklat bibliotekariekompetensen .

Det är viktigt att omfatta fler än de som direkt deltar i projektet – erfarenheterna skall spridas till och ges möjlighet att delas av många.

Projektbidraget blev mindre än projektansökans önskade nivå och detta har fått konsekvensen att man dragit ned på ambitionerna t ex vad det gäller Lajv- och rollspelsläger.

Ur konsulenternas perspektiv har det varit ett bra och fruktbart samarbete konsulenterna emellan vilket bl a har ökat kunskapen om samarbetslänen och skapat en plattform för framtida samarbete.

Konsulenterna har haft ett tätt samarbete med ”sina” barnbibliotekarier under projekttiden vilket har varit givande och gett fördjupad kunskap om projektbiblioteken.

Kontakterna med ”andra yrkeskompetenser” har öppnat för fortsatt samarbete och påtaglig insikt om alla de vinster som kan göras om man samarbetar ”utanför sitt skrå”. Exempel : Ibland är det också så att man ser sin egen kompetens tydligare när det ställs mot andra yrkeskategoriers.

Kontakten med högskolor och universitet är extra angelägen för att ytterligare förankra folkbibliotekens roll i samhället.

Arbetsätten har sett olika ut i de olika länen; och det har varit en styrka. Man har haft olika fokus och inte känt att man konkurrerar om projektframgångar.

Tre regioner i samarbete har gett bra dynamik och bättre spridningsmöjlighet.

Kontakter lokalt mellan bibliotek och andra yrkeskompetenser är etablerade

Mars Express webbsida har spelat en central roll under projektåren och är i sig en resurs vad det gäller samlad dokumentation och erfarenhet. Till webbsidan har man kunnat hänvisa intresserade med frågor. Vi vet att den nått ut - även utanför våra egna regioner. Under 2007

flyttas webbsidan över till Barnens bibliotek där förhoppningen är att den ska leva vidare – om än i något uppstramad och reviderad form – även efter projekttidens slut. Då som en användbar och innehållsrik resurs kring frågor om biblioteksutveckling och omvärldsspaning i sann Mars Express-anda.

Öppna frågor

Andra stegets projekttid är ännu inte slut. Kan vi få igång ett strategiskt och varaktigt samarbete mellan bibliotek och högskolor/universitet kring biblioteksutveckling?

Tre avslutningskonferenser är planerade under hösten 2007 och tidig vår 2008, kommer intresset för Mars Express-projektet vara stort nog för att locka bibliotekspersonal – och folk med annan yrkeskompetens?

Kommer Mars Express-erfarenheterna att kunna göra avtryck även i framtida biblioteksprojekt?

Har vi lärt oss metoder och tänkesätt som är användbara för att uppfylla barns och ungdomars krav på biblioteksverksamhet 2020?

”Tror du att alla dessa bibliotek kommer att finnas?

Och svaret är tvärsäkert: det handlar inte om det.

Frågan är: Vill du att de ska finnas? Varför skulle inte framtiden kunna se ut så? För om vi inte gestaltar framtiden kommer vi inte att uppleva den.”

”Det är bara barnen som kan tala om hur framtidens bibliotek ska se ut!”

Rob Bruijnzeels, initiativtagare och projektledare för Bibliotheken 2040 i Holland.

Litteraturlista

Howard Gardner: De sju intelligenserna

ISBN 91-88410-64-1 (inb) , 2. uppl. , Jönköping : Brain Books, 1996

Anna Barsotti, Ingela Maechel, Ingela Wallin: **Ett barn har hundra språk**

ISBN 978-91-26-81500-2 , Sveriges Utbildningsradio, 1981

Mars Expressreferenser inkl. webbplatser

Projektets egen webbplats: www.2020marsexpress.se

Tidning gjorda i projektet av ungdomar i Sollebrunn, Alingsås kommun
<http://www.2020marsexpress.se/dokument/1/Marsexpressen.pdf>

Regionbibliotek Västra Götalands tidning Framsidan 2006:1

”Sedan kommer en bok svävande till dig... - Hur barn ser på framtidens bibliotek.”
<http://www.2020marsexpress.se/skane/SedanKommerEnBok.pdf>

Om utvecklingsprojektet i Nederländerna: <http://2040.bibliotheek.nl/english/startscreen.htm>

Sven Nilssons artikel om biblioteksutveckling: <http://www.polyvalent.se/framtidsfilerna/barn.html>

Childrens Digital Library <http://www.icdlbooks.org/>

Biblioteksspelet Library Creator <http://www.kagus.nu/librarycreator/>